

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА**

ПОЛИВАЧ МАРІЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК: 636.082:001:378(092Пшеничний)

**АКАДЕМІК П. Д. ПШЕНИЧНИЙ – УЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ
ТА ОРГАНІЗАТОР ВІТЧИЗНЯНОЇ ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ
В ЗООТЕХНІЇ У 30-70-Х РР. ХХ СТ.**

07.00.07 – історія науки й техніки

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
історичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі історії і політології Національного університету біоресурсів і природокористування України

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
Лановюк Людмила Петрівна,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, доцент кафедри історії і політології

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Бородай Ірина Сергіївна,
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України, завідувач відділу документного забезпечення та збереження наукових фондів

кандидат історичних наук, доцент
Ковальська Катерина Володимирівна,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри географії, екології та методики навчання природничим дисциплінам

Захист відбудеться «28» грудня 2016 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.373.01 у Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці Національної академії аграрних наук України (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10, читальний зал).

З дисертацією можна ознайомитися в Національній науковій сільськогосподарській бібліотеці Національної академії аграрних наук України (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10, читальний зал).

Автореферат розісланий «26» листопада 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат історичних наук
старший науковий співробітник

О. А. Пашківська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На початку ХХІ ст. серед нагальних завдань постала інтеграція України у світові та європейські соціально-економічні інституції. У цьому контексті однією з актуальних у соціально-економічному розвитку держави виявилась проблема утвердження інноваційних методів ведення сільського господарства. У свою чергу, пошук оптимальних шляхів розвитку тваринництва актуалізував завдання вивчення вітчизняного зоотехнічного досвіду. У дослідженні процесів і явищ, які відбувались в тваринництві України протягом 1930 – 1970 рр., помітну роль відіграв Павло Дмитрович Пшеничний (1903 – 1985 рр.) – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік. Дослідження науковця мали велике значення для вирішення проблеми підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин, організації зоотехнічної справи в УРСР. Результатом його дослідницької праці стали оригінальні методи вирощування молодняка великої рогатої худоби (ВРХ), способи годівлі і догляду тварин. Дослідження вченого із проблеми порідності, спадковості поглибили розуміння механізмів онтогенезу сільськогосподарських тварин. Його наукова спадщина налічує значну кількість праць із різних напрямів аграрної, зоотехнічної науки, практичного досвіду організації зоотехнії у сільськогосподарському виробництві. Водночас багато проблем, які досліджувались вченим, залишаються актуальними і сьогодні. Їх вирішення зумовлює необхідність глибокого вивчення і осмислення його наукової спадщини з позиції тих задач, які постають перед аграрною галуззю України.

Актуальність дослідження зумовлена також і підвищенням інтересу до історії науки, як одного з інструментів формування історичної пам'яті, засобів інтелектуалізації суспільства, національної ідентифікації.

Отже, повноаспектний аналіз діяльності академіка П. Д. Пшеничного, опрацювання і систематизація його наукових, освітніх, організаційних здобутків залишаються актуальними і мають незаперечне наукове, світоглядне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження, виконане на кафедрі історії і політології Національного університету біоресурсів і природокористування України, є складовою ініціативної теми «Вивчення соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку України: аграрний аспект» (Державний реєстраційний номер – 0109U007117).

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає у проведенні цілісного науково-історичного аналізу творчого шляху, наукової, педагогічної та організаційної діяльності П. Д. Пшеничного, комплексній оцінці його внеску в розвиток вітчизняної зоотехнічної науки.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких задач:

- з'ясувати сучасний стан наукової розробки з проблем дослідження, які безпосередньо чи дотично розкривають життєдіяльність вченого та охарактеризувати джерельну базу дослідження і визначитися з методологічними засадами;

- визначити чинники, що вплинули на формування наукового світогляду П. Д. Пшеничного, виділити основні етапи наукової, педагогічної і організаційної діяльності, уточнити біографічні дані;

- охарактеризувати науково-теоретичну і науково-практичну діяльність П. Д. Пшеничного та обґрунтувати його внесок у розвиток вітчизняної зоотехнії;

- систематизувати творчу спадщину П. Д. Пшеничного;

- комплексно оцінити науково-організаційну та педагогічну діяльність вченого;

- узагальнити здобутки роботи П. Д. Пшеничного у Київському науково-освітньому центрі годівлі тварин і технології кормів.

Об'єктом дослідження є становлення і розвиток вітчизняної зоотехнічної науки кінця XIX – XX ст.

Предметом дослідження є науково-дослідна, педагогічна та організаційна діяльність П. Д. Пшеничного, його теоретичні здобутки і практичний внесок у розвиток вітчизняної зоотехнії.

Хронологічні межі дослідження окреслені роками життєдіяльності П. Д. Пшеничного. Особливу увагу зосереджено на вивченні періоду активної наукової діяльності вченого, який охоплює 1930 – 1970 рр. В окремих випадках, для аналізу становлення і розвитку галузі, дослідження виходило за межі визначеного періоду.

Методи дослідження. Методичні засади дисертаційного дослідження ґрунтуються на загальнонаукових принципах історичного пізнання: історизму, об'єктивності, системності, детермінізму, опори на історичні джерела тощо. Важливе значення надавалося використанню загальнонаукових (аналіз і синтез, індукція та дедукція), специфічно-історичних (проблемно-хронологічний, діахронний або метод періодизації), порівняльно-історичних (або компаративного аналізу), персоніфікації, та міждисциплінарних (статистичний, бібліографічний, методи джерелознавчого та архівознавчого аналізу) методів. У процесі проведення дослідження також застосовано метод усної історії.

Наукова новизна отриманих результатів обумовлюється постановкою та розв'язанням проблем, які до цього часу не отримали всебічного висвітлення в історичній науці.

У дисертації *вперше*:

- на основі критичного аналізу різноманітних джерел, наукової літератури запропоновано інтерпретацію складових життєвого і творчого шляху П. Д. Пшеничного;

- з'ясовано процес формування наукового світогляду та становлення П. Д. Пшеничного як науковця;

- запропоновано періодизацію життя та творчості П. Д. Пшеничного, проведено комплексне дослідження науково-організаційної, педагогічної і репрезентаційної діяльності;

- визначено роль вченого в організації, становленні та популяризації системи вищої аграрної освіти, розгортанні комплексних галузевих досліджень.

Запроваджено до наукового обігу низку маловідомих матеріалів із центральних, обласних архівів України, архівів вищих навчальних закладів, де

працював науковець, та рукописних праць П. Д. Пшеничного. *Отримав подальшого розвитку* науково-біографічний напрям досліджень діяльності видатних учених у системі аграрної науки та сільськогосподарської дослідної справи в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при підготовці узагальнюючих праць з історії вітчизняної сільськогосподарської науки та її окремих напрямів, а також навчальних програм, лекцій із зоотехнії та ветеринарії у вищих аграрних навчальних закладах, під час вивчення спецкурсів «Історія сільськогосподарської науки», «Історія науки і техніки», «Тваринництво», «Ветеринарія», «Історія університету» та ін. Уточнені відомості про вченого можуть прислужитися при укладанні енциклопедій, біографічних довідників та інше.

Особистий внесок здобувача. Здобувачем обґрунтовано мету і завдання дослідження, його джерелознавчі та методологічні засади. Проведено аналіз наукової спадщини П. Д. Пшеничного та систематизовано її за основними напрямками, впорядковано матеріали про його життєдіяльність. Наведені в дисертації наукові результати дослідження та висновки отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення та висновки дисертації доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри історії і політології, вченої ради гуманітарно-педагогічного факультету, на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, зокрема на 13 міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: Друга Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 95-річчю обрання Павла Скоропадського гетьманом Української Держави (Глухів, 2013), XI Międzynarodowa Konferencja Naukowa «Edukacja – Technika – Informatyka 2013» (Polska, Przemyśl, 2013), Другій науково-практичній конференції «Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи» (Дніпропетровськ, 2014) та ін.; на 4 міжнародних науково-практичних інтернет-конференціях, серед них: Третя Міжнародна науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2014), Сьома Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2014), Дванадцята Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2015) та ін.

Публікації. За матеріалами досліджень, представлених у дисертації, опубліковано 28 одноосібних друкованих праць, серед яких 7 статей у виданнях, визначених МОН України фаховими, в тому числі: 1 – у закордонному виданні; 17 – у матеріалах і тезах науково-практичних конференцій і семінарів; 4 – в інших виданнях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура й обсяг дисертації зумовлені метою та дослідницькими завданнями. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури (310 найменування) та 56 додатків. Повний обсяг дисертації становить 297 сторінок, основний текст роботи викладений на 214 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і новизну теми, практичне значення отриманих результатів, показано зв'язок із науковими програмами; розкрито мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; вказано його хронологічні межі та методи; наведено дані про особистий внесок здобувача, апробацію одержаних результатів і структуру наукової роботи.

У **першому розділі «Історіографія, джерельна база та теоретико-методологічні засади дослідження»** здійснено аналіз історіографії питання, досліджено і охарактеризовано джерельну базу та методологічні засади дослідження. Містить три підрозділи.

У **підрозділі 1.1. «Історіографія проблеми»** проведено аналіз наукових пошуків попередніх дослідників життєвого і творчого шляху П. Д. Пшеничного, його внеску в розвиток вітчизняної зоотехнії, а також досліджень щодо історичних особливостей розвитку тваринництва та зоотехнічної галузі в цілому. В історіографії життя і діяльності П. Д. Пшеничного рельєфно проглядається кілька умовно виділених груп праць: праці присвячені біографії і творчій діяльності науковця та роботи, в яких розглядалися різні аспекти історії української аграрно-економічної, зоотехнічної науки. У свою чергу дане групування потребувало визначення певної періодичності у процесі підготовки роботи. Нами виділено два хронологічні періоди (радянський та доби незалежності), які мали певні суспільно-політичні і соціально-економічні особливості та специфіку умов підготовки тих чи інших праць, що стосувались з'ясування внеску П. Д. Пшеничного у вітчизняне дослідництво в зоотехнії.

Нечисленні матеріали, присвячені життєвому шляху, творчій діяльності П. Д. Пшеничного, містили в собі біографічні нариси. Найбільша кількість їх з'являлась у періодичних виданнях до ювілейних дат вченого. В цих статтях ішлося про внесок академіка у розвиток вітчизняного тваринництва. Такі публікації, зазвичай, містили загальнобіографічні відомості і популяризували дану постать на суспільний загал¹. Вони мали скоріше інформаційне спрямування. У 1973 році на сторінках журналу «Животноводство» у зв'язку з 70-річним ювілеєм була опублікована стаття «Славний ювілей ученого и педагога», де чи не вперше був представлений наскрізний історичний нарис життєвого шляху П. Д. Пшеничного протягом сорока років. Дана публікація містила інформацію про вченого, який, як зазначали автори, «постійно прагне

¹ Хроніка нашого життя // Газета «За сільськогосподарські кадри» – 1963. – № 73 (437) 27 листопада. – С. 2.; Жадан А.В., Жадан А.М., Танцуров Г.В. Видатний вчений-зоотехнік // Вісник сільськогосподарської науки – 1963 – № 10. – С. 121-122.; Бородай В. Щедра наукова нива // Бородай В. // Вечірній Київ. – 1968. – № 265 (7433). – С. 3.; Жадан А.В., Жадан А.М., Танцуров Г.В. Видатний вчений-зоотехнік // Вісник сільськогосподарської науки – 1963 – № 10. – С. 121-122.

до міцних зв'язків теорії і практики, уміння в кожному науковому питанні побачити, перш за все, практичний сенс, дати йому теоретичну оцінку»².

Наступна хвиля інтересу до постаті П. Д. Пшеничного припадає на добу незалежності. Вважаємо, що унікальність деяких історичних нарисів в тому, що вперше життєвий і творчий шлях науковця висвітлювався досить повно, не заангажовано та об'єктивно. Авторами їх виступали учні та послідовники: І. М. Березюк, І. І. Ібатуллін, Ю. Д. Рубан, Г. В. Танцуров³. У 1995 році журнал «Вісник аграрної науки» опублікував статтю Ю. Д. Рубана «Деятельность выдающегося ученого-зоотехника П. Д. Пшеничного и современные проблемы зоотехнии», у якій автор, доповнюючи створений образ видатного вченого, детальніше зупинився на періоді життєдіяльності, коли П. Д. Пшеничний був ректором аграрного ВНЗ у Києві⁴. У 2003 році учнями, колегами і соратниками було укладено видання «Відомий вчений і педагог у галузі зоотехнії – Павло Дмитрович Пшеничний (до 100-річчя від дня народження)»⁵. Хоча чільне місце в ній відведено внеску дослідника у розробку теоретичних основ зоотехнії, проте автори подають і стислий опис основних віх біографії вченого. Спогади учнів, колег, друзів активно знайомили широку громадськість із життєдіяльністю П. Д. Пшеничного. Вони, крім даних про дитячі роки та навчання, розкривали мотиви та пояснювали обраний ним професійний шлях і сфери наукових пошуків⁶. Найгрунтовніший, на нашу думку, біографічний опис належить І. М. Березюку, І. І. Ібатулліну та Ю. Д. Рубану.

Окремі історичні розвідки, присвячені висвітленню біографічних відомостей, почали з'являтися (по смерті) в коротких нарисах, некрологах, які друкувались на сторінках тогочасних періодичних видань. Такі статті, як правило, містили деякі біографічні дані, відомі сучасникам та очевидцям, та опис (часто з оцінними судженнями) наукової діяльності й особистих характеристик діяча. Вони не мали великого науково-аналітичного значення, але були важливим свідченням суспільного ставлення до вченого та його здобутків⁷.

Окреме місце в історіографії творчої діяльності П. Д. Пшеничного належить працям, що містять оцінки фахівців наукової спадщини вченого. Життєвий і творчий шлях П. Д. Пшеничного знайшов висвітлення у загальних

² Славный юбилей ученого и педагога // Животноводство. – 1973. – № 10. – С.82-83.

³ Ібатуллін І. І. Життєвий шлях професора П. Д. Пшеничного / І. І. Ібатуллін, М. Ю. Сичов. // Сучасне птахівництво. – 2013. – №12. – С. 4-6.; Спогади про П. Д. Пшеничного : [інтерв'ю з учнем П. Д. Пшеничного – Г. В. Танцуровим]. – Київ. – 2014. – 17 лип. – 19 лип.

⁴ Рубан Ю. Д. Деятельность выдающегося ученого-зоотехника П. Д. Пшеничного и современные проблемы зоотехнии/ Ю. Д. Рубан // Вісник аграрної науки. – 1995. – № 1 (січень). – С. 105-109.

⁵ Колектив кафедри годівлі сільськогосподарських тварин і технології кормів ім. П. Д. Пшеничного. До 100-річчя від дня народження академіка Павла Дмитровича Пшеничного // Аграрна наука і освіта. – 2004. –Т.5. – № 1-2. – С. 158-160.

⁶ Спогади про П. Д. Пшеничного: [інтерв'ю з учнем П. Д. Пшеничного – Г. В. Танцуровим / спілкувалася Марія Поливач] // Вдома в Г. В. Танцурова – 2014. – 17 лип. – 19 лип. – 1-15.; Талановитий зоотехнік П. Д. Пшеничний : [інтерв'ю з учнем П. Д. Пшеничного – Юрієм Дмитровичем Рубаном / спілкувалася Марія Поливач] // квартира професора (Харків) – 2015. – 20 черв. – 1-5 с.; Звільнення з посади ректора П. Д. Пшеничного : [інтерв'ю з учнем П. Д. Пшеничного – Ібатулліним Ільдусом Ібатулловичем / спілкувалася Марія Поливач] // ректорат НУБіП України – 5 квіт. 2013 – 17 лют. 2015. – 1-10.

⁷ Група товаришів. Павло Дмитрович Пшеничний // Вісник сільськогосподарських наук. – 1985. – № 6.; Група товаришей. Памяти П. Д. Пшеничного // Животноводство. – 1985. – № 7 – С.64.

напрацюваннях з історії Української сільськогосподарської академії (нині Національний університет біоресурсів і природокористування України)⁸, Башкирського державного аграрного університету⁹, Харківського зоотехнічного інституту (ХЗІ) (нині Харківська державна зооветеринарна академія)¹⁰.

З'ясовано, що ім'я П. Д. Пшеничного періодично з'являється на сторінках довідкових і енциклопедичних видань¹¹, зокрема в «Українській радянській енциклопедії»¹² та в «Башкирской энциклопедии»¹³, де дослідник згадується як автор оригінальних методів підвищення продуктивності ВРХ.

Важливе місце у дисертації знайшли матеріали, що висвітлювали аграрну історію України, історію агро-економічної, зоотехнічної науки України ХХ – початку ХХІ ст.¹⁴. Проведена нами систематизація та аналіз праць засвідчили, що постать П. Д. Пшеничного залишалась комплексно малодослідженою і не знайшла належного місця в енциклопедичній, біографічній, бібліографічній літературі.

У підрозділі 1.2. «Джерельна база дослідження» відмічено, що дисертаційна робота базується на широкому спектрі опублікованих і неопублікованих матеріалів. Реалізація завдань дисертаційного дослідження здійснена на основі аналізу різноманітних джерел, серед яких важливими є опубліковані наукові праці та періодика, архівні документи та матеріали усної історії. Пошукова робота проводилась, зокрема, в Центральному державному історичному архіві України, м. Київ (ЦДАК України – Ф. 442), Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України – Ф. 27; Ф. 1055; Ф. 4861; Ф. 5176), Державному архіві Донецької області (ДАДО – Ф. Р-326 п), Державному архіві Київської області (ДАКО – Ф. Р-880; Ф. П-91), Державному архіві Харківської області (ДАХО – Ф. Р-5910), Державному архіві

⁸ Кузня сільськогосподарських кадрів / за ред. В. В. Юрчишина. – К. : Урожай, 1973. – 149 с.; Діденко В. В. Нарис історії Національного аграрного університету / В. В. Діденко. – К. : Аграр. наука, 1998. – 173 с.; Діденко В. В. Нарис з історії Національного аграрного університету: До 110-річчя від дня заснування. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Аграр. наука, 2008. – 232 с.; Коломієць С. С. Історія НУБіП України мовою документів (від минулого до сьогодення) / С. С. Коломієць, С. М. Живора, Л. П. Лановіюк. – К. : НУБіП України, 2013. – 302 с.

⁹ Бахтизин Н.Р. Кузница сельскохозяйственных кадров / Н.Р. Бахтизин, Р.А. Богданова; [Башк. с.-х. ин-т]; М-во селхоз-ва СССР. – Уфа: Башкирское издательство, 1972. – 232 с.

¹⁰ Ковальов К.П. Историчний нарис розвитку Харківського зоотехнікуму / К.П. Ковальов // Записки Харківського зоотехнікуму. – Т. 1. – 1928. – С. 7-10.

¹¹ Бородай І. С. Зоотехнічна освіта / І. С. Бородай // Енциклопедія Сучасної України. – Т. 10: 3-Зор / Ін-т енцикл. дослідж. НАН України; редкол.: Дзюба І. М. [та ін.]. – 2010. – 712 с.

¹² Українська радянська енциклопедія : [в 12-ти т.] / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. — 2-ге вид. — Т. 9 : Поплужне — Салуїн. — К. : Голов. ред. УРЕ, 1983. — 558, [2] с., [24] арк. іл. : іл., табл., портр., карти + 1 арк. — С. 207.

¹³ Пшеничный Павел Дмитриевич // Башкирская энциклопедия. – Уфа, 2009. – Т. 5: П – Советы. – С. 231. – Режим доступа <http://biblio.bsau.ru/metodic/29303.pdf>

¹⁴ Панченко П. П. Аграрна історія України: Навч. Посібник / П. П. Панченко, В. П. Славов, В. А. Шмарчук – К.: Просвіта, 1996. – 406 с.; Живора С. М. Аграрна освіта в Наддніпрянській Україні (кінець ХІХ – 1950-ті рр.) / С. М. Живора, Н. В. Васильєва // Вісник аграрної історії: збірник наукових праць – К.: СПД ФО Круц В. М., 2012. – №3. – С.96-109.; Вергунов В. А. Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (друга половина ХІІІ ст. – 1920 рік) / В. А. Вергунов // Історико-бібліографічна серія «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 33», УААН. – К., 2009. – 278 с.; Бородай І. С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки: монографія / І. С. Бородай. – Вінниця, 2012. – 416 с.; Бородай І. С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки: монографія / І. С. Бородай. – Вінниця, 2012. – 416 с.; Рубан Ю. Д. История зооинженерной науки и современность / Ю. Д. Рубан. – К.: Аграрная наука, 2001. – 184 с.

м. Києва (ДАК – Ф. 18; Ф. Р-357; Ф. Р-1331), у фондах Харківської державної зооветеринарної академії (ХДЗВА) та Національного університету біоресурсів та природокористування України (НУБіП України).

Важливі біографічні дані (особові справи), інформація про навчальну та науково-дослідну діяльність П. Д. Пшеничного зберігаються у фондах ДАХО, НУБіП України та на кафедрі годівлі тварин та технології кормів ім. П. Д. Пшеничного НУБіП України. Зокрема в фондах НУБіП України були знайдені власноруч написана біографія науковця; характеристики, написані на ім'я науковця його колегами; доручення на виконання завдань науково-педагогічного характеру; копії про присвоєння звання професора й академіка та ін. На кафедрі, де працював дослідник, була знайдена книга «Учет прочитанных лекций» (велась із 1963 р.), де міститься перелік усіх прочитаних П. Д. Пшеничним лекцій на кафедрі. У фондах ДАХО важливим документом особової справи є заява П. Д. Пшеничного про переведення його з Башкирського сільськогосподарського інституту до Харківського зоотехнічного інституту; прохання про надання відраджень на різноманітні конференції та збори з питань зоотехнії; опис структури та стану дослідження докторської дисертації; дані про стан наукових досліджень кафедри годівлі сільськогосподарських тварин та спільну роботу зі своїм колишнім викладачем, а на той час колегою, І. В. Бельговським.

Важливі свідчення про творчу та педагогічну роботу знаходимо в матеріалах фондів ЦДАВО України (Ф. 4861 – Українська академія сільськогосподарських наук). Вони дозволили відтворити діяльність П. Д. Пшеничного на посаді академіка-секретаря відділу тваринництва і віце-президента УАСГН. Інформація з матеріалів Ф. Р-1331 (Українська сільськогосподарська академія) ДАК дозволила з'ясувати низку аспектів організаційної і науково-педагогічної діяльності вченого за часів його перебування на посаді ректора академії та керівництва кафедрою годівлі сільськогосподарських тварин.

Досить інформативними для наукового дослідження стали матеріали фондів Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України, Центральної наукової бібліотеки НУБіП України, в яких містяться оригінальні праці вченого: монографії, наукові статті, тези конференцій¹⁵. Опубліковані наукові праці П. Д. Пшеничного сприяли відтворенню цілісної картини становлення наукових інтересів і етапів найбільшої творчої активності.

Не меншу практичну значущість мають музейні матеріали. Музей НУБіП України містить низку документів (праці та анотації праць вченого, спогади його учнів, фотопідбірка), які дозволяють показати внесок вченого в організацію

¹⁵ Пшеничний П. Д. Годівля і відгодівля великої рогатої худоби / П. Д. Пшеничний. – К.-Х.: Держсільгоспвидав, 1948. – 156 с.; Пшеничний П. Д. Збереження та вирощування телят / П. Д. Пшеничний. – К.-Х.: Держсільгоспвидав, 1946. – 76 с.; Пшеничний П. Д. Зоотехнічна наука за 40 років Жовтня / П. Д. Пшеничний // Соціалістичне тваринництво. – 1957. – № 11. – С. 15–20; Пшеничний П. Д. Спрямоване виховання молодняка сільськогосподарських тварин. – К.-Х.: Держсільгоспвидав, 1950. – 172 с.; Пшеничний П. Д. Основы учения о воспитании сельскохозяйственных животных / П. Д. Пшеничный. – К.: АН УССР, 1955. – 148 с.

УСГА та кафедри годівлі сільськогосподарських тварин академії. У музеї ХДЗВА сформовано експозицію, яка відтворює історію кафедри технології кормів і годівлі тварин та лабораторії, де працював П. Д. Пшеничний.

Джерела особистісного походження (спогади родичів та учнів П. Д. Пшеничного, документи сімейного архіву дослідника, щоденник) дозволили уточнити біографічні відомості про П. Д. Пшеничного¹⁶ та дізнатися про його нащадків. Було проведено зустрічі з учнями П. Д. Пшеничного, зокрема з І. М. Березюком, І. І. Ібатулліним, Ю. Д. Рубаном, В. Д. Столюком, Г. В. Танцуровим та ін. Їхні спогади дали змогу описати вченого як талановитого педагога, лектора, щирого та відкритого людину, поліглота.

У підрозділі 1.3. «Методологічні засади дослідження» показано шляхи наукового пошуку, обґрунтовано вибір методологічних підходів щодо розкриття конкретних наукових результатів дослідження. Методологічною основою слугувала система принципів, методів, прийомів, способів і засобів історіографічного пізнання.

Для проведення даного дослідження з урахуванням специфіки його об'єкта, предмета, мети та завдань застосовано основоположні принципи історичного пізнання: історизмі – розглянуто основні віхи життєдіяльності П. Д. Пшеничного в окреслений історичний відрізок часу (1930 – 1970-і рр.); конкретності – надано конкретики фактам, що стосувались різних етапів життєвого шляху вченого, виокремлено географічні та часові умови розвитку особистості в контексті епохи; всебічності – пов'язаний із принципами системності та об'єктивності – більш повного висвітлення усіх граней діяльності П. Д. Пшеничного: наукової, педагогічної, організаційної, популяризаторської та громадської роботи; достовірності – на основі знайдених джерел було відтворено різнопланову діяльність П. Д. Пшеничного; історіографічної традиції – проаналізовано у комплексі публікації науковців, постанови партійних та державних органів, звіти навчальних та наукових установ, у яких працював дослідник; детермінізму – з'ясовані причинно-наслідкові зв'язки, які вплинули на формування життєвих позицій, вибору професії і пріоритетних наукових напрямів П. Д. Пшеничного; принцип опори на історичні джерела – дослідна робота ґрунтується на знайденій інформації, яка під час опрацювання наповнила дисертаційне дослідження; термінологічний принцип – це вузькоспеціалізовані зоотехнічні терміни, назви хімічних елементів, дослідних установ та ін.

У другому розділі «Становлення особистості та наукового світогляду П. Д. Пшеничного» розглянуто умови, що сприяли особистісному і науковому становленню дослідника.

У підрозділі 2.1. «Зоотехнічна наука в УРСР у роки формування наукового світогляду П. Д. Пшеничного» розглядаються загальні закономірності та тенденції становлення й еволюції наукового світогляду вченого у контексті розвитку зоотехнічної науки.

¹⁶ Мій талановитий дідусь – П. Д. Пшеничний : [інтерв'ю з родичкою П. Д. Пшеничного – Галиною Дмитрівною Хромоноговою. – Київ. – 2015. – 21 січн. – 2 лист.; Нашадки видатного академіка П. Д. Пшеничного : [бесіда з родичкою П. Д. Пшеничного – Світланою Дмитрівною Харламовою. – Київ. – 2015. – 13 берез.; Особистий архів П. Д. Пшеничного. – 71 арк.

Результати дослідження доводять, що формування наукового світогляду П. Д. Пшеничного проходило під впливом умов, у яких розвивалась зоотехнічна і аграрна наука в цілому. На рубежі XIX – XX ст. зоотехнія розглядалась як наука, що розробила нові та удосконалювала існуючі технології виробництва продукції тваринництва. Формувались і зміцнювалися її зв'язки із сумісними напрямками агрономії, біології, ветеринарної медицини тощо. Вона набувала власної історії, етапи якої синтезували в концентрованому вигляді минулі досягнення, а також успадковували фундаментальні теоретичні знання та практичний досвід. Відбувались зміни наукових напрямів і пріоритетів зоотехнічних досліджень.

Відомо, що після встановлення радянської влади зоотехнічна наука розвивалась в умовах державного регулювання, централізації структури науково-дослідницької роботи. У 1920 – 1930-і рр. робились спроби академізації галузевої науки, створювались перші науково-дослідні інститути в галузі тваринництва. Невід'ємною складовою їх діяльності було поширення зоотехнічних знань. Розвитку зоотехнічної науки сприяла і організація у 1929 р. ВАСГНІЛ. Тяжких збитків розвитку зоотехнії завдала Друга світова війна. З'ясовано, що у повоєнний період науковці та зоотехніки-практики прикладали максимум зусиль у відновлення племінного поголів'я худоби. Важливим етапом у розвитку зоотехнічної науки стали 1950 – 1960-і рр., коли були розгорнуті масштабні роботи з теорії породоутворення, основ вирощування молодняка, питань фізіології і біології відтворення тварин.

За результатами аналізу встановлено, що у 1910 – 1970-х рр. відбувались кардинальні зміни в наукових пріоритетах вітчизняної зоотехнії. Усю різноманітність зоотехнічних досліджень було згруповано за напрямками. Перший напрям стосувався розведення сільськогосподарських тварин. До другого напрямку відносились дослідження, що стосувались основ генетики, фізіології тварин. Третій науковий напрям включав у себе вчення про типи сільськогосподарських тварин, їх відтворення. Наступний напрям, який представляв П. Д. Пшеничний, стосувався методики спрямованого вирощування і стимуляції розвитку функції живлення й обміну речовин у молодняку сільськогосподарських тварин, визначення нових типів конструкції тварин, планування племінної справи тощо.

У підрозділі 2.2. «Становлення П. Д. Пшеничного як науковця» визначено основні чинники, які вплинули на вибір професії, коло наукових інтересів та діяльність вченого. Встановлено, що на вибір фаху та формування світогляду П. Д. Пшеничного вплинули об'єктивні суспільно-політичні зміни, що відбувались у першій третині XX ст. у державі. Досліджуючи процес становлення його як молодого науковця нами виявлено, що формування наукових переконань проходило під час навчання у галузевих закладах освіти. Навчаючись у Харківському зоотехнікумі, молодий дослідник знайомиться із плеядою талановитих фахівців, корифеїв зоотехнічної науки, серед яких особливе місце належало професорам І. В. Бельговському, М. Ф. Білоусову, Є. Ф. Лисицькому, А. М. Макарову, П. В. Серебровському, Ю. А. Трувельту та ін. Важливо, що напередодні закінчення зоотехнікума (1926) П. Д. Пшеничний

працював у сільськогосподарському науковому комітеті Народного комісаріату землеробства УРСР в експедиції з обстеження корів сірої української породи, побував на Носівській сільськогосподарській дослідній станції, де зустрівся із професором Б. Н. Веріго – завідувачем відділу тваринництва станції. Набував досвіду, працюючи зоотехніком у багатьох господарствах Харківської, Полтавської, Кіровоградської та Донецької областей. Припускаємо, що можливо, саме ці факти остаточно вплинули на вибір подальшого професійного спрямування П. Д. Пшеничного. Він вирішив присвятити своє життя не просто спеціальності – зоотехнії, а саме дослідній справі.

У третьому розділі «Науково-організаційна діяльність П. Д. Пшеничного» систематизовано творчий доробок науковця, виділено етапи його творчої діяльності та пріоритетні наукові напрями, окреслено перспективи використання окремих розробок на сучасному етапі розвитку тваринництва.

Динаміка становлення та розвитку основних наукових напрямів творчого спадку П. Д. Пшеничного наводиться нами на запропонованому рисунку.

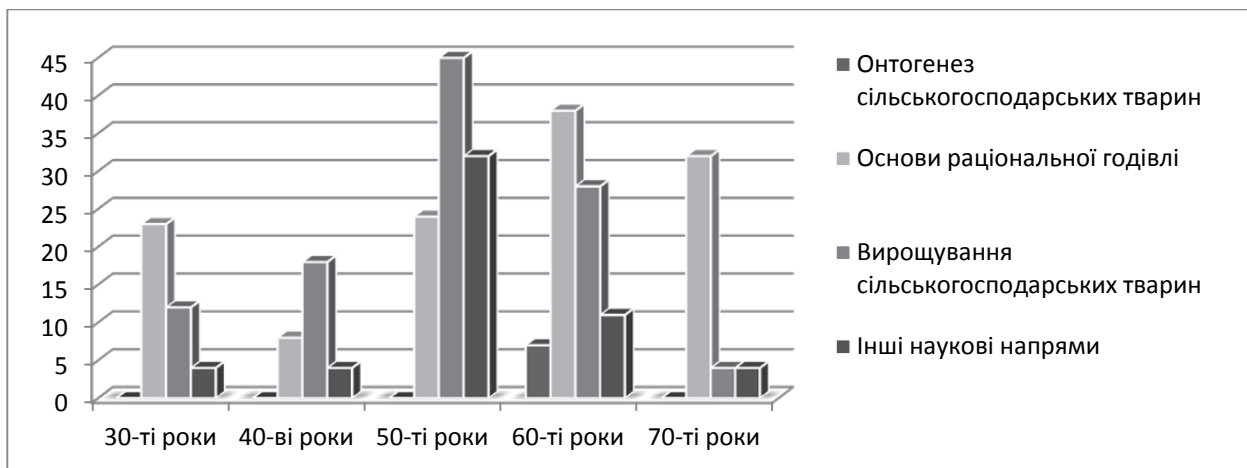

Рис. 1. Динаміка становлення та розвитку основних наукових напрямів творчого спадку П. Д. Пшеничного

У підрозділі 3.1. «Основні етапи наукової і організаційної діяльності вченого» здійснено періодизацію його життєвого та творчого шляху, висвітлено етапи формування наукових поглядів, подано оцінку наукового внеску П. Д. Пшеничного в розвиток зоотехнічної науки та аграрної освіти.

Відповідно до найважливіших подій у біографії П. Д. Пшеничного запропоновано наступну періодизацію його життєвого та творчого шляху:

- перший етап (1917–1926) – початок формування наукового світогляду, суспільно-політичних поглядів та уподобань. У цей етап він навчався: у Савинському вищому навчальному училищі (1917–1920), Липковатівській нижній сільськогосподарській школі (1920–1922), Харківському середньому сільськогосподарському училищі (1922–1923), Харківському зоотехнічному інституті (1923–1926);

- другий етап (1926–1978) – становлення як вченого. Зазначений етап характеризується початком творчого пошуку, захистом кандидатської та докторської дисертацій, помітним внеском у розвиток зоотехнічних досліджень.

Нами даний етап поділяється на декілька підетапів, що обумовлено зміною місць роботи та певним коригуванням наукового пошуку. Зокрема: *перший харківський підетап (1926–1930)* – накопичення досвіду наукової роботи на посаді зоотехніка в багатьох господарствах Харківської, Донецької, Полтавської, Катеринославської округів; *2) перший київський підетап (1930–1932)* – вивчення хімічного складу, перетравності і поживності кормів Правобережного Лісостепу Київської області; працює на Київській зоотехнічній дослідній станції «Терезине»; *3) смоленський підетап (1932)* – розроблення принципів і методів втручання в ембріональний та постембріональний розвиток сільськогосподарських тварин та роботою над виведенням нової високопродуктивної породи ВРХ, базуючись на місцевих породах; працює на Західній зоотехнічній дослідній станції в м. Сичівка, Смоленська обл.; *4) оренбурзький підетап (1932–1937)* – проведення досліджень із перетравлювання та обміну речовин у телят різних за віком, породою і типом конституції; з проблеми вирощування та нагулу м'ясної худоби в південно-східних посушливих і сухих степах Заволжя й Казахстану; працює в Оренбурзькому науково-дослідному інституті м'ясо-молочного скотарства; *5) південноукраїнський підетап (1937–1938)* – проведення досліджень із вивчення поживності кормів, способів силосування, системи годівлі та утримання молочних корів, вирощування молодняка ВРХ; працює в Інституті тваринництва степових районів ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова»; *6) башкирський підетап (1938–1943)* – проведення досліджень із проблеми вирощування домашніх тварин, перетравлення поживних речовин у молодняка ВРХ в різному віці, одночасно з вивченням морфологічного розвитку зубної системи; працює у Башкирській дослідній станції тваринництва, Башкирському сільськогосподарському інституті (м. Уфа); *7) другий харківський підетап (1943–1953)* – вивчення зростання, видових, конституційних і породних розбіжностей домашніх тварин; принципів і методів втручання в розвиток функцій живлення і обміну речовин та енергії у молодняка сільськогосподарських тварин; працює у Харківському зоотехнічному інституті; *8) другий київський підетап (1953–1978)* – вивчення взаємодії між хімічним складом і поживністю кормів, створення оптимальних умов використання кормових добавок; працює в Українській сільськогосподарській академії, Українській академії сільськогосподарських наук.

Підрозділ 3.2. «Пшеничний П. Д. – один із фундаторів наукового напрямку з онтогенезу сільськогосподарських тварин» висвітлюється розвиток знань дослідника про індивідуальний розвиток організму сільськогосподарських тварин. З'ясовано, що даний дослідницький напрям був одним із визначальних у творчості П. Д. Пшеничного. Досліджуючи вікову мінливість видових і господарських корисних ознак у тварин під впливом різних рівнів годівлі, вчений зробив висновок, що господарсько-корисні ознаки тварин є результатом взаємодії спадковості та умов онтогенезу. П. Д. Пшеничний у процесі дослідження проблеми удосконалення порід дійшов думки, що добір і підбір виступає засобом управління історичним розвитком організмів – філогенезом.

Крім того, він обґрунтував ефективність цілеспрямованого втручання в індивідуальний розвиток тварин.

У результаті проведеного нами дослідження встановлено, що вченим доведено твердження про розхитування спадкової основи у тварин у разі набуття ними потрібних господарсько-біологічних особливостей. П. Д. Пшеничним одним із перших в Україні, запропоновано шляхи забезпечення мінливості природи організму тварин: 1) спрямованим вирощуванням, тобто впливом умов годівлі, догляду і утримання у певні періоди і стадії розвитку сільськогосподарських тварин; 2) міжпородним схрещуванням, гібридизацією і внутрішньо-породними схрещуваннями таких тварин, які дуже розрізняються за місцем свого проживання або походження; 3) застосуванням прийомів вегетативної гібридизації – зрощуванням тканин різних тварин, за якого частина одного виду приживається на іншому. Тварини з розхитаною спадковістю мають широкий діапазон пристосувальної мінливості.

У підрозділі 3.3. «Проблема вирощування молодняка великої рогатої худоби у творчій спадщині вченого» розкриваються його методи вирощування і стимуляції розвитку функції живлення та обміну речовин у молодняка сільськогосподарських тварин.

Нами виявлено, що вирощування сільськогосподарських тварин П. Д. Пшеничний розглядав, як керований процес формування сільськогосподарської тварини бажаного типу для певних умов використання. Дослідником виокремлено головні умови (фактори) одержання здорових тварин: 1) повноцінне годування; 2) догляд та утримування; 3) тренування; 4) клімат. Доведено, що факторами вирощування треба впливати на тварин систематично протягом усього їх життя. Під впливом умов вирощування найбільш сильно змінюються ті тканини, органи, системи і цілі організми, які піддаються впливу тих або інших умов життя в період свого найбільш інтенсивного розвитку і зростання чи в момент переходу від однієї стадії розвитку до іншої. Найголовнішою умовою створення здорових сільськогосподарських тварин є належне вирощування молодняка, починаючи з періоду дозрівання батьківських статевих відтворюючих клітин, а потім розвитку зародка і плоду.

Пшеничним П. Д. виділено три головних завдання, які слід враховувати під час вирощування молодняка ВРХ: 1) одержати міцними під час народження, зберегти і виростити здоровими всіх народжених телят; 2) закріпити цінні господарсько-корисні ознаки у тварин (методом добору); 3) додержання належної розумної економії в засобах вирощування молодняка (корми, будівлі, сили та засоби для догляду і утримання).

У монографічних виданнях «Спрямоване виховання молодняка сільськогосподарських тварин» (1950), «Передовий досвід у тваринництві» (1954), «Спрямовані зміни сільськогосподарських тварин під впливом життя» (1954) дослідником запропоновано обґрунтовані рекомендації, як за допомогою вирощування можна змінювати сільськогосподарську тварину відповідно до господарського призначення. Для цього тварини повинні бути не тільки високопродуктивними, але і пластичними та витривалими.

У підрозділі 3.4. «Питання розроблення наукових основ раціональної годівлі сільськогосподарських тварин у працях вченого» з'ясовані основні результати досліджень П. Д. Пшеничного у даному науковому напрямі.

Нами доведено, що П. Д. Пшеничним сформульовано визначення правильної годівлі тварин як основи підвищення їхньої продуктивності та зниження собівартості продукції. Годівля – це процес, що враховує не тільки властивості корму, а й фізіологічні основи його перетравлення і засвоєння твариною. Дослідник розумів, що без належної годівлі (повноцінної та збалансованої) не можна говорити про здорову сільськогосподарську худобу, яка б змогла задовольнити потреби населення у продукції тваринного походження.

У наукових статтях: «Научные основы кормления сельскохозяйственных животных» (1951) та «О разработке научных основ кормления сельскохозяйственных животных» (1951) П. Д. Пшеничним відзначено, що наука про годівлю сільськогосподарських тварин повинна бути наукою про управління обміном речовин. Практичним завданням цієї науки є управління продуктивністю тварин через відповідну їх годівлю (ріст і розвиток, плодючість, молочність, м'ясність та ін.). Для вирішення цього завдання необхідно знати: 1) природу сільськогосподарських тварин, склад і властивості кормів та їх дію на організм; 2) загальну (енергетичну) поживність кормів і раціонів, яка характеризує рівень живлення тварин; 3) норму годівлі, тобто кількість речовин і енергії, необхідних для одержання визначеної продукції у певних умовах існування тварин; 4) організацію і техніку годівлі тварин для одержання від них продукції з найменшою собівартістю з дотриманням намічених строків виробничого використання тварин.

Дослідження П. Д. Пшеничного дають підстави стверджувати, що процес живлення тварин регулюється не тільки надходженням з кормом тих чи інших речовин, а й газообміном, температурою навколишнього середовища, діяльністю того чи іншого органу, чи системи органів тощо. Від вірного забезпечення умов годівлі, гігієни і тренування залежить ступінь споживання корму, його засвоєння, характер окислювально-відновних процесів у організмі та величина і характер продуктивності.

У четвертому розділі «Педагогічна та науково-репрезентаційна діяльність вченого» показано внесок вченого у розвиток галузевої освіти та науки, його репрезентаційну діяльність та охарактеризовано діяльність Київського науково-освітнього центру з проблем годівлі сільськогосподарських тварин.

У підрозділі 4.1. «Науково-педагогічна діяльність вченого» висвітлено багатогранну діяльність вченого на посадах в освітніх і наукових установах. Характеризуючи т.з. «башкирський», «другий харківський» та «другий київський» підетапи життя і діяльності з'ясували, що вони були найбільш продуктивними з огляду на організаційну і творчу роботи П. Д. Пшеничного. Протягом 1943 – 1953 рр. П. Д. Пшеничний, працюючи на кафедрі годівлі сільськогосподарських тварин ХЗІ, водночас займав посаду заступника начальника, а згодом і начальника Управління ВНЗ та технікумів Наркомзему УРСР. У складний воєнний та повоєнний час дослідник займався процесом

відновлення ВНЗ, відповідаючи за їх матеріальну частину, здійснивши аналіз кадрового викладацького потенціалу.

Помітний внесок зроблений П. Д. Пшеничним у розбудову Української сільськогосподарської академії (УСГА), яку вчений очолював з 1954 до 1957 року. Встановлено, що завдяки його наполегливій праці, УСГА отримала статус ВНЗ I категорії із правом присудження вченого ступеня кандидата та доктора наук; склалися сприятливі умови для організації навчального процесу, вдосконалення його форм і методів; зміцнилася науково-технічна база; зніційовано відкриття зоотехнічного факультету та відкрито, зокрема, кафедру годівлі сільськогосподарських тварин, яка нині носить ім'я свого засновника та першого завідувача. Згодом П. Д. Пшеничний займається координацією роботи науково-дослідних зональних і галузевих інститутів, дослідних станцій і відділів тваринництва обласних дослідних станцій, зоотехнічного і ветеринарного факультетів Навчальної частини УАСГН, Харківського та Львівського зооветеринарних інститутів, зоотехнічних і ветеринарних факультетів та кафедр сільськогосподарських інститутів, підвідомчих Міністерству сільськогосподарства УРСР.

Виявлено, що в педагогічній діяльності П. Д. Пшеничний оволодів і широко використовував власну оригінальну методику підготовки молодих науковців, яка включала принципи, що стосувались об'єктивного налагодження партнерської співпраці керівника (консультанта) і пошукача, аспіранта, докторанта та широку апробацію результатів дослідження, максимальне використання набутків зарубіжних науковців, що завжди ставало можливим після оволодіння іноземними мовами. Академік був переконаний, що аспірант може досягти вершин теоретичного зростання лише у процесі долучення до лекційної і практичної роботи.

У підрозділі 4.2. «Репрезентаційна та науково-консультативна діяльність П. Д. Пшеничного» узагальнено напрацювання науковця з підготовки наукових видань, підручників, довідників, у розповсюдженні політичних та наукових знань.

З'ясовано, що П. Д. Пшеничний брав участь у підготовці 294 наукових праць, у т.ч. числі монографій, підручників, чисельних методичних праць та довідниково-інформаційних видань. Окремі з них неодноразово перевидавались, зокрема, підручник «Годівля сільськогосподарських тварин» (1961, 1964, 1966, 1975).

Важливе значення надавав П. Д. Пшеничний науково-просвітницькій, консультативній діяльності. Вагоме місце посідала його робота у складі редколегій наукових галузевих видань. За результатами досліджень встановлено, що П. Д. Пшеничний брав активну участь у роботі вітчизняних наукових зібрань, здійснював помітну науково-репрезентаційну та популяризаційну діяльність у наукових радах, товаристві «Знання». Виступав із доповідями на міжнародних наукових форумах, які сприяли піднесенню іміджу вітчизняної наукової думки. Як депутат рад різних рівнів, він брав участь у підготовці державних рішень.

У підрозділі 4.3. «Наукова спадщина академіка: історія і сучасність» проаналізовано здобутки науковця у сфері підготовки кадрів для сільськогосподарства.

господарства; схарактеризовано діяльність та окреслено напрями наукових досліджень Київського науково-освітнього центру з годівлі тварин і технології кормів.

У процесі підготовки дисертації нами встановлено, що під науковим консультуванням і керівництвом П. Д. Пшеничного підготовлено 21 доктора і 109 кандидатів наук. Переважна більшість підготовлених дисертаційних робіт мали науково-практичне значення та теоретичну цінність для тваринницької галузі. Багато вихованців академіка стали відомими вченими: І. М. Березюк, І. І. Ібатуллін, В. К. Кононенко, Ю. Д. Рубан, В. Д. Столюк та ін.

Аналіз початкового етапу т.з. «другого київського» підетапу життєдіяльності П. Д. Пшеничного (1953 – 1978) дає підстави стверджувати про винятковість творчих зусиль із формування Київського науково-освітнього центру з годівлі тварин і технології кормів (1953). Сформований під керівництвом П. Д. Пшеничного творчий колектив продовжив реалізацію традицій харківського науково-освітнього центру професора І. В. Бельговського, розробив низку проектів, які стосувались проблеми годівлі тварин і технології приготування кормів. Київський науково-освітній центр, започаткований П. Д. Пшеничним, став основою для формування у наступні роки цілої низки науково-освітніх підрозділів, кафедр, лабораторій. Сформований навколо вченого колектив, об'єднаний спільним завданням, домогся помітних результатів, що мали наукове і прикладне значення. Серед наукових пріоритетів центру були проблеми взаємодії між хімічним складом і поживністю кормів та продуктивністю тварин різних видів і статеві-вікових груп, розробкою способів підвищення ефективності використання поживних речовин кормів та прийомів забезпечення й оцінки повноцінної годівлі тварин, обґрунтування оптимальних умов використання існуючих та нових кормових добавок, удосконалення норм годівлі тварин.

Нами встановлено, що наукова спадщина П. Д. Пшеничного не втратила свого значення на сучасному етапі розвитку тваринництва. Окремі її складові (методи вирощування, утримування та стимуляції розвитку функцій живлення і обміну речовин у молодняка сільськогосподарських тварин, проектування раціонів, способи підвищення коефіцієнта корисної дії корму та кормових добавок, формування господарсько-корисних ознак у тварин під впливом різних рівнів годівлі та продуктивності сільськогосподарських тварин в онтогенезі, методики проведення експериментальних досліджень) слід використовувати як теоретичну та методологічну основу подальшого розвитку тваринництва.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення творчого шляху П. Д. Пшеничного, передумов і чинників його формування як науковця, визначено його внесок у розвиток вітчизняної зоотехнічної науки і практики у 1930 – 1970-ті рр.

1. У процесі виконання дисертаційної роботи здійснено комплексне дослідження життєвого шляху П. Д. Пшеничного та його наукової спадщини у

галузі зоотехнії. З'ясовано, що історіографія проблеми охоплює незначну кількість праць, що безпосередньо або дотично розкривають життєдіяльність вченого. Для повноцінного висвітлення питання формування особистості науковця, окремих віх науково-педагогічної та організаційної діяльності опрацьовувалися джерельні матеріали, які зберігаються у фондах вітчизняних архівів, що дало змогу розширити джерельну базу із проблеми, що розглядається науковою розвідкою.

2. Встановлено, що формування наукового світогляду академіка П. Д. Пшеничного відбувалося під впливом суспільно-політичних, соціально-економічних процесів, які визначали напрями розвитку агроекономічних відносин, а також тенденції наукових досліджень. Підтверджено, що в 1920 – 1950-ті рр. докорінно змінювалась роль зоотехнічної науки у сільськогосподарському виробництві: вона зазнавала академічної еволюції. На основі систематизації біографічних відомостей про П. Д. Пшеничного показано, що період становлення особистості та формування наукового світогляду припав на 1917 – 1926 рр. В цей час він навчався у низці середніх спеціальних навчальних закладів. Доведено, що набуті протягом навчання знання і досвід стали підґрунтям майбутнього професійного зростання як науковця. На основі опрацьованих матеріалів, відповідно до найважливіших подій на його життєвому шляху, запропонована періодизація наукової діяльності, що включає у себе два основних етапи, які в свою чергу поділяються на вісім підетапів.

Всю науково-дослідну діяльність академіка в розрізі проведених робіт і досліджень можна об'єднати і прив'язати до певних років їх виконання: 1) 1926 – 1930 рр. – дослідження з вивчення екстер'єру і розпізнавання порід ВРХ; 2) 1930 – 1932 рр., 1937 – 1938 рр. та 1953 – 1978 рр. – були проведені дослідження з вивчення взаємодії між хімічним складом кормів і їх поживністю та продуктивністю тварин різних видів і статеві-вікових груп, а також способів силосування, систем годівлі та утримання молочних корів; 3) 1930 – 1943 рр. – проводив дослідження з пасовищного утримання молочної худоби, вирощування телят, працював над проблемою вирощування і нагулу м'ясної худоби, розробив принципи і методи спрямованого вирощування молодняку ВРХ; 4) 1932 – 1943 рр. – досліджував етіологію, клініку, діагностику і профілактику А-гіповітамінозів у телят південних степових районів України та південно-східних посушливих і сухих степів Заволжя й Казахстану; проводив роботу з вивчення порівняльного вмісту вітаміну В₁ в дріжджовому та не дріжджовому ячмені; досліджував перетравлення поживних речовин у молодняку ВРХ у різному віці, одночасно з вивченням морфологічного розвитку зубної системи; 5) 1943 – 1978 рр. – досліджував зв'язок поживності кормів та продуктивністю тварин різних видів і статеві-вікових груп, розробляв способи підвищення ефективності використання поживних речовин кормів, обґрунтував оптимальні умови використання існуючих та нових кормових добавок, удосконалював норми годівлі тварин.

3. На основі аналізу теоретико-методологічних і прикладних аспектів наукового доробку П. Д. Пшеничного виокремлено його найбільш вагомі і значущі досягнення. Наукові погляди вченого включали широкий спектр

теоретичних і практичних проблем розвитку сільського господарства, зоотехнії. Доведено, що основними напрямками діяльності П. Д. Пшеничного були: принципи і методи спрямованого вирощування й стимуляції розвитку функції живлення та обміну речовин у молодняка сільськогосподарських тварин; способи підвищення коефіцієнта корисної дії корму; принципи вікової мінливості видів і корисних у господарському розумінні ознак в тварин під впливом різних рівнів годівлі та формування продуктивності сільськогосподарських тварин в онтогенезі. Наукові розробки П. Д. Пшеничного, незважаючи на сучасні наукові досягнення, не втратили своєї важливості й актуальності та потребують подальшого глибокого вивчення та осмислення. Зокрема напрям досліджень зі стимуляції розвитку функції живлення та обміну речовин у сільськогосподарських тварин, способи підвищення коефіцієнта корисної дії корму та принципи вікової мінливості видів і корисних у господарському розумінні ознак у тварин під впливом різних рівнів годівлі, знайшли своє продовження у науково-дослідних роботах послідовників Київського науково-освітнього центру годівлі тварин та технології кормів.

4. Аналіз наукової спадщини П. Д. Пшеничного дає підстави стверджувати, що вчений зробив вагомий внесок у методико-методологічне забезпечення розв'язання теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних з удосконаленням способів і методів ведення тваринництва. Дослідник працював у багатьох наукових напрямках – дослідження становлення та розвитку вітчизняної і зарубіжної дослідної справи в галузі тваринництва; розроблення наукових основ раціональної годівлі сільськогосподарських тварин; вирощування молодняка сільськогосподарських тварин; виготовлення та використання комбікормів у годівлі сільськогосподарських тварин; нагул м'ясного молодняка в зоні сухого степу південного сходу СРСР; хімічний склад кормів і їх поживність лісостепової частини Правобережжя Київської області; дослідження зміни складу і поживності кормів під впливом природних умов та агротехніки вирощування, способів збирання, консервування та зберігання. Виконані П. Д. Пшеничним дослідження дали змогу покращити вищезазначені наукові напрями, які в подальшому не втратили своєї актуальності та були продовжені представниками науково-освітнього центру.

5. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що академік П. Д. Пшеничний був талановитим педагогом, методистом і реформатором системи вищої аграрної освіти, про що свідчать його здобутки в організації та становленні ряду кафедр та факультетів в аграрних навчальних закладах, де він працював; ректорство у двох із них – Башкирському сільськогосподарському інституті та Українській сільськогосподарській академії. Особливої уваги заслуговує підручник «Кормление сельскохозяйственных животных», виданий у співавторстві із професором А. П. Дмитроченком для студентів сільськогосподарських ВНЗ зі спеціальності «Зоотехнія» та «Ветеринарія», який витримав три перевидання. За 47 років своєї науково-педагогічної діяльності П. Д. Пшеничний підготував 130 кандидатів і докторів сільськогосподарських наук.

6. Аналіз діяльності вченого засвідчує, що він започаткував Київський науково-освітній центр із годівлі тварин і технології кормів. Огляд наукового доробку його учнів, соратників свідчить, що вони мають практичне значення для подальшого розвитку зоотехнічної науки та практичну цінність для модернізації вітчизняного тваринництва. Більшість висновків і пропозицій знайшли застосування у виробництві та висвітлені в численних публікаціях. Встановлено, що у ході наукової роботи послідовників та вихованців П. Д. Пшеничного отримано оригінальні результати з обґрунтування оптимальних параметрів використання різноманітних балансуєчих добавок у годівлі тварин із метою підвищення ефективності використання поживних речовин кормів, стимуляції продуктивності, покращення відтворних властивостей і якості продукції, а також удосконалення й розробки норм годівлі тварин та нормативних документів на корми й технологічний процес їх заготівлі. Напрямок наукової діяльності з годівлі сільськогосподарських тварин спрямований на вивчення різних аспектів живлення тварин, дослідження нормованої годівлі тварин та їх зв'язків із господарсько-корисними ознаками, зокрема дослідження обміну енергії, протеїну, амінокислот, ліпідів, вуглеводів, мінеральних елементів і вітамінів.

Питання управління розвитком організму сільськогосподарських тварин шляхом регуляції якісних і кількісних параметрів живлення є надзвичайно актуальними і в наш час, оскільки визначають значною мірою ступінь реалізації генетичного потенціалу продуктивності тварин. Тому, стратегічний напрям досліджень, започаткований П. Д. Пшеничним, продовжений у роботах В. П. Дем'янюка, І. І. Ібатулліна, О. М. Івіцької, В. П. Коршуна, В. Ф. Красоти, М. Д. Любецького, В. В. Отченашка, Г. В. Танцурова, Т. С. Щекотова та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Поливач М. А. Внесок Пшеничного Павла Дмитровича в становлення та розвиток радянської зоотехнії [Текст] / М. А. Поливач // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К.: ВІР УАН, 2013. – Випуск 74 (№ 7). – С. 87-89.

2. Поливач М. А. Громадська та педагогічна діяльність Пшеничного Павла Дмитровича [Текст] / М. А. Поливач // Наукові записи Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – Вип. 2. – Ч. 3. – С. 174-177.

3. Поливач М. А. Утворення Української сільськогосподарської академії та основні засади науково-організаційної діяльності і вплив на її становлення П.Д. Пшеничного [Текст] / М. А. Поливач // Гужівські історичні читання: збірник наукових праць / Ред. кол.: В. А. Смолій, О. І. Гуржій, А. Г. Морозов та ін. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю. А., 2014. – Вип. 7. – С. 147-149.

4. Поливач М. А. Становлення Павла Дмитровича Пшеничного як науковця та його внесок у розвиток кафедри годівлі сільськогосподарських тварин Української сільськогосподарської академії [Текст] / М. А. Поливач //

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К.: Видавництво «Гілея», 2014. – Вип. 89 (№10). – С. 173-176.

5. Поливач М. А. Історичні витoki та діяльність кафедри годівлі тварин та технології кормів ім. П. Д. Пшеничного НУБіП України [Текст] / М. А. Поливач // Карпатський край. Наукові студії з історії, культури, туризму. Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ: Вид. ФОП Кушнір Г. М., 2014. – Вип. 2 (5). – С. 72-81.

6. Polyvach M. The family tree of P. D. Pshenichniy, who is one of the founders of Ukrainian zootechnics science / M. Polyvach // News of Science and Education. – Sheffield: Science and Education LTD, 2015. – Issue NR 8 (32), 2015. – Pg. 81-88.

7. Поливач М. А. Роль Павла Пшеничного у підготовці науково-педагогічних кадрів та розвитку вітчизняної сільськогосподарської освіти [Текст] / М. А. Поливач // Вісник аграрної історії: науковий журнал. – К.: СПДФО Куц В.М., 2015. – Вип. 13-14. – С. 269-274.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Поливач М. А. Внесок Пшеничного П. Д. у розвиток зоотехнії та в підготовці спеціалістів для сільського господарства [Текст] / М. А. Поливач // Історико-культурна спадщина Дніпровського Лівобережжя, Курського Посейм'я та Слобожанщини: минуле і сучасність : матер. Другої Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 95-річчю обрання Павла Скоропадського гетьманом Української Держави, 1 бер. 2013 р., м. Глухів. – Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2013. – С. 123-124.

9. Поливач М. А. Організаційна діяльність першого ректора УСГА Пшеничного Павла Дмитровича (1954-1957 рр.) [Текст] / М. А. Поливач // Глухівські наукові читання – 2013: матер. III Міжнар. наук. конф. молодих вчених та студентів, присв. 270-літтю укладання «Прав, за якими судиться малоросійський народ», 15-17 лист. 2013 р, Глухів. – К.: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2013. – С. 65.

10. Polyvach M. Scientific activity and life journey the first rector of the Ukrainian Agricultural Academy P. D. Pshenichniy / M. Polyvach // Edukacja – Technika – Informatyka, Rocznik naukowy. Nr 4/2013/Czesc 1. – Rzeszow, 2013. – Pg. 257-262.

11. Поливач М. А. Наукова спадщина першого ректора Української сільськогосподарської академії Пшеничного Павла Дмитровича [Текст] / М. А. Поливач // Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи: матер. II всеукр. наук.-практ. конфер., м. Дніпропетровськ, 26 грудня 2014 р.: у 2-х частинах, – Д.: ТОВ «Інновація», 2015. – Ч. 2. – С. 51-54.

12. Поливач М. А. Науково-педагогічна діяльність першого ректора сільськогосподарської академії Павла Пшеничного / М. А. Поливач // II Міждисциплінарні гуманітарні читання: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 26 лютого 2014 року, м. Київ. – К., 2014. – С. 88-90.

13. Поливач М. А. Утворення та діяльність кафедри годівлі с.-г. тварин УСГА П. Д. Пшеничним / М. А. Поливач // Проблеми та перспективи розвитку

науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 29-30 червня 2014 р., м. Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 70-72.

14. Поливач М. А. Історія становлення та діяльність кафедри годівлі тварин та технології кормів ім. П. Д. Пшеничного НУБіП України / М. А. Поливач // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії», 1-2 листопада 2014 р. Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 65-67.

15. Поливач М. А. Громадська діяльність Пшеничного Павла Дмитровича [Текст] / М. А. Поливач // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 29-30 листопада 2014 р., м. Переяслав-Хмельницький, 2014. – С. 86-89.

16. Поливач М. А. До 112 річниці від дня народження першого ректора Української сільськогосподарської академії – Пшеничного Павла Дмитровича [Текст] / М. А. Поливач // Нові завдання суспільних наук у XXI столітті: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 19-20 червня 2015 рокум. Київ, – К.: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2015. – С. 30-32.

17. Поливач М. А. Родове дерево видатного українського зоотехніка ХХ століття – Пшеничного Павла Дмитровича [Текст] / М. А. Поливач // Сучасні виклики для суспільних наук в умовах глобалізації: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 29-30 травня 2015 рокум. Львів. – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2015. – С. 100-102.

18. Поливач М. А. Періодизація наукового життя Павла Дмитровича Пшеничного [Текст] / М. А. Поливач // Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 грудня 2015 року м. Львів. – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2015. – С. 91-94.

19. Поливач М. А. Нашадки одного з родоначальників української зоотехнії – Пшеничного Павла Дмитровича [Текст] / М. А. Поливач // Наукова дискусія: питання соціології, політології, філософії та історії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 22-23 травня 2015 р.м. Одеса. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 152-155.

20. Поливач М. А. Педагогічний та науковий талант Пшеничного Павла Дмитровича в спогадах його учнів [Текст] / М. А. Поливач // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії: матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 30-31 березня 2015 р., м. Переяслав-Хмельницький, 2015. – Ч. 1. – С. 65-67.

21. Поливач М. А. Основи дослідницької роботи Павла Дмитровича Пшеничного в Башкирському сільськогосподарському інституті [Текст] / М. А. Поливач // Людське співтовариство: актуальні питання наукових досліджень: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 19-

20 лютого 2016 р. м. Дніпропетровськ. – Дніпропетровськ: НО «Відкрите суспільство», 2016. – С. 35-38.

22. Поливач М. А. Академік УАСГН П. Д. Пшеничний у спогадах свого учня к.с.-г.н. І. М. Березюка [Текст] / М. А. Поливач // Суспільні науки: історія, сучасність, майбутнє: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 6-7 травня 2016 р. м. Київ. – Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2016. – С. 23-26.

23. Поливач М. А. Діяльність П. Д. Пшеничного в Київській дослідній станції тваринництва «Терезине» [Текст] / М. А. Поливач // «Історія, проблеми та необхідні умови становлення громадянського суспільства в Україні»: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 29-30 січня 2016 р. м. Львів. – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2016. – С. 84-87.

24. Поливач М. А. Створення та діяльність Всесоюзної сільськогосподарської виставки в СРСР з 1939 р. по 1958 р. і участь в ній Павла Дмитровича Пшеничного [Текст] / М. А. Поливач // Пріоритети розвитку суспільних наук у ХХІ столітті: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 8-9 квітня 2016 р. м. Одеса. – Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2016. – С. 39-44.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

25. Поливач М. А. Пшеничний Павло Дмитрович – перший ректор Української сільськогосподарської академії [Текст] / М. А. Поливач // Вісник аграрної історії: збірник наукових праць. – К.: СПД ФО Куц В. М., 2012. – Вип. 3. – С. 254-258.

26. Поливач М. А. Становлення Павла Пшеничного як науковця в галузі зоотехнічної науки [Текст] / М. А. Поливач // Вісник аграрної історії: збірник наукових праць. – К.: СПД ФО Куц В. М., 2013. – Вип. 4-5. – С. 262-269.

27. Поливач М. А. Основні засади науково-організаційної діяльності та вплив П. Д. Пшеничного на становлення Української сільськогосподарської академії [Текст] / М. А. Поливач // Вісник аграрної історії: збірник наукових праць. – К.: СПД ФО Куц В. М., 2013. – Вип. 6-7. – С. 263-270.

28. Поливач М. А. Зоотехнічна наукова школа І. В. Бельговського – П. Д. Пшеничного. [Текст] / М. А. Поливач // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К.: Видавництво «Гілея», 2015. – Вип. 98 (№7). – С. 111-114.

АНОТАЦІЯ

Поливач М. А. Академік П. Д. Пшеничний – учений, педагог та організатор вітчизняної дослідної справи в зоотехнії у 30-70-х рр. ХХ ст. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки. – Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН. – Київ, 2016.

У дисертації здійснено реконструкцію творчої біографії видатного українського вченого-зоотехніка, доктора сільськогосподарських наук, професора, заслуженого діяча науки УРСР, академіка Української академії сільськогосподарських наук Павла Дмитровича Пшеничного (1903 – 1985 рр.). Відображено основні напрями його діяльності (наукової, організаційної, педагогічної, громадської та репрезентаційної) в контексті розвитку вітчизняної зоотехнічної науки.

Аналіз архівних та опублікованих джерел дозволив визначити фактори, які вплинули на формування світогляду і вибір майбутнього напрямку діяльності П. Д. Пшеничного, проаналізовано вплив організаційної і наукової діяльності вченого на розвиток вітчизняної зоотехнічної науки, визначено його доробок в інших галузях науки. Розглянуто основні віхи педагогічної діяльності вченого, досліджено внесок П. Д. Пшеничного у розвиток науково-професійних об'єднань, а також вивчено і встановлено його професійне оточення. У роботі автором були виділені етапи науково-педагогічної та організаційної діяльності П. Д. Пшеничного, розкрито історію створення та розвитку науково-освітнього центру годівлі тварин і технології кормів. Автором була обґрунтована значущість та актуальність наукової спадщини академіка П. Д. Пшеничного на сучасному етапі розвитку тваринництва. Доцільно використовувати як теоретичну, так і методологічну основу спадщини вченого під час розробки подальшої стратегії розвитку вітчизняної зоотехнічної науки.

Ключові слова: П. Д. Пшеничний, зоотехнія, Українська сільськогосподарська академія, годівля сільськогосподарських тварин, технологія кормів, вирощування тварин, онтогенез, філогенез, тваринництво, вища освіта, дослідна справа

АННОТАЦІЯ

Польвач М. А. Академик П. Д. Пшеничный – ученый, педагог и организатор отечественного исследовательского дела в зоотехнии в 30-70-х гг. XX ст. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.07 – история науки и техники. – Национальная научная сельскохозяйственная библиотека НААН. – Киев, 2016.

В диссертации осуществлена реконструкция творческой биографии выдающегося украинского ученого-зоотехника, доктора сельскохозяйственных наук, профессора, заслуженного деятеля науки УССР, академика Украинской академии сельскохозяйственных наук Павла Дмитриевича Пшеничного (1903 – 1985 гг.). Отражены основные направления его деятельности (научной, организационной, педагогической, общественной и репрезентационной) в контексте развития отечественной зоотехнической науки.

Анализ архивных и опубликованных источников позволил определить факторы, которые повлияли на формирование мировоззрения и выбор будущего направления деятельности П. Д. Пшеничного: 1) семейная среда – отсутствие желания продолжать отцовское ремесло слесаря; 2) советская власть – которая

активно вела пропаганду среди рабочего класса, к которому принадлежала семья Пшеничных, развивать сельское хозяйство; 3) ведущие ученые – преподаватели Липковатовский сельскохозяйственной школы, затем Харьковского зоотехникума; 4) собственное интерес и желание развивать науку о животноводстве. Особая роль в формировании научных интересов П. Д. Пшеничного принадлежит его учителю – доктору агрономии И. В. Бельговскому, под влиянием которого П. Д. Пшеничный определиться с дальнейшими научными поисками – решением проблем кормления и выращивания сельскохозяйственных животных.

Показано, что результатами исследовательской работы ученого стали многочисленные научные публикации его достижений и участие в различных сельскохозяйственных выставках, семинарах. Также ученый был организатором и руководителем многих съездов и конференций по животноводству, был избран депутатом Киевского областного совета, членом редколлегии журналов «Вестник сельскохозяйственной науки» и «Животноводство Украины», «Украинской сельскохозяйственной энциклопедии», был основателем и ответственным редактором сборника научных трудов «Корма и кормление сельскохозяйственных животных». Опираясь на собственный опыт, работая во многих научно-исследовательских учреждениях и высших образовательных заведениях на территории СРСР, П. Д. Пшеничный понимал важность и необходимость воспитания достойного поколения аграриев. В научно-педагогической деятельности учёный совмещал теорию с практикой, также учил умению глубоко анализировать развитие не только зоотехнической науки, но и смежных отраслей – именно в этом источник дальновидности суждений.

В работе автором были выделены этапы научно-педагогической и организационной деятельности П. Д. Пшеничного, раскрыта история создания и развития научно-образовательного центра кормления животных и технологии кормов (1953). На данный момент научный центр успешно продолжает свою деятельность на базе кафедры кормления животных и технологии кормов имени П. Д. Пшеничного в Национальном университете биоресурсов и природопользования Украины. Основными направлениями исследований научного центра являются: изучение взаимодействия между химическим составом и питательной ценностью кормов, разработка способов повышения эффективности использования питательных веществ кормов и приемов обеспечения и оценки полноценного кормления животных, обоснование оптимальных условий использования существующих и новых кормовых добавок, совершенствование норм кормления животных.

Автором было обоснована значимость и актуальность научного наследия академика П. Д. Пшеничного на современном этапе развития животноводства, а именно: разработка принципов и методов целенаправленного выращивания и стимуляции развития функции питания и обмена веществ у молодняка сельскохозяйственных животных, способов повышения коэффициента полезного действия корма, по возрастной изменчивости видовых и хозяйственно-полезных признаков у животных под влиянием различных

уровней кормления и формирования продуктивности сельскохозяйственных животных в онтогенезе и др. Целесообразно использовать как теоретическую, так и методологическую основу наследия ученого при разработке дальнейшей стратегии развития отечественной зоотехнической науки.

Ключевые слова: П. Д. Пшеничный, зоотехния, Украинская сельскохозяйственная академия, кормление сельскохозяйственных животных, технология кормов, выращивание животных, онтогенез, филогенез, животноводство, высшее образование, исследовательское дело

ANNOTATION

Polyvach M. A. Academician P. D. Pshenychnyi – a scientist, teacher, organizer of the domestic experimental work in animal science in the 30-70-ies of XX century. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of historical sciences, speciality 07.00.07 – History of Science and Technics. – National Scientific Agricultural Library of NAAS. – Kyiv, 2016.

The dissertation reconstructed the biography of the outstanding Ukrainian zootechnics scientist, doctor of agricultural sciences, Professor, Honored Worker of Science of Ukraine, Academician of the Ukrainian Academy of Agricultural Sciences Pavel Dmytrovych Pshenychnyi (1903 – 1985). The basic directions of his activities (scientific, organizational, educational, social and representational) in the context of the development of the domestic animal production science were highlighted.

An analysis of archival and published sources allowed to identify the factors that influenced the formation of the world outlook and the choice of the future activity of P. D. Pshenychnyi, the impact of organizational and scientific activity on the development of the national animal production science was analyzed, his contribution to the other branches of science and the role in formation of Kyiv scientific-educational center of farm animals feeding was defined. The main stages of the pedagogical activity of the scientist were investigated; his contribution to the development of scientific and professional associations was also defined. His professional environment were found and also were studied. In this work the author has marked the stages of scientific-pedagogical and organizational activity of P. D. Pshenychnyi. The author also has revealed the history of creation and development of the Kiev scientific-educational center of animal nutrition and feed technology. The author has been substantiated that the scientific heritage of Academician P. D. Pshenychnyi didn't lost its practical significance and relevance at the present stage of development of livestock breeding. It is advisable to use as a theoretical and methodological basis of scientific heritage in the development of further strategy of development of domestic animal production science.

Keywords: P.D. Pshenychnyi, animal science, Ukrainian Agricultural Academy, feeding of farm animals, feed technology, animal training, ontogenesis, phylogenesis, stockbreeding, higher education, research case

Підписано до друку 25.11.16
Ум. друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим.

Формат 60x84\16
Обл.-вид.арк. 0,9
Зам. № 8843

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041
тел.: 527-81-55

